

Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 07.11.2025 nr 8-1/8971-1
Meie 03.12.2025 nr 6-3/25-1618-5

Tartu Maakohtu arvamus KS ja KrMS muutmise eelnõu (kohtukorralduse muudatused) kohta

Tartu Maakohus tänab võimaluse eest eelnõu kohta arvamust avaldada. Teatavasti on suur osa Tartu Maakohtu kohtunikke koos oma kolleegidega Pärnu ja Viru Maakohtust oma seisukohad avaldanud, ühiselt allkirjastatud dokument saadeti Eesti Vabariigi Valituse ministritele, sh justiitsministrile. Sarnased arvamused on minu teada koostanud Riigikohtu kohtunikud, Tartu ja Tallinna Ringkonnakohtu kohtunikud ja Harju Maakohtu kohtunikud. Kohtunike enamuse arvamuse kohaselt ei tohi kohtureformi eelnõus välja pakutud kujul läbi viia.

Tartu Maakohtu esimehena olen samal arvamusel. Leian, et tegu on eelnõuga, mis viib kohtusüsteemi tasakaalust välja, toomata kaasa seletuskirjas viidatud positiivseid tagajärgi. Eelnõu ei paku lahendust Eesti kohtute peamisele probleemile – ülemäärasele töökoormusele. Täitmata ametikohad on viinud esimese astme kohtud oma võimete piirini, kahetsusväärset on see kaasa toonud õigusemõistmise kättesaadavuse languse selle kõige laiemas mõttes. Kohus ei suuda tagada lahendit mõistliku aja jooksul ega kohtupidamist mõistlikus kohas. Lahenduse kvaliteedi arvelt võtab kohus lõivu kvantiteedi pärast. Kirjeldatu ei ole jätkusuutlik juba väga lühikeses ajaperspektiivis. Kohtunikud on läbi põlenud, nad võtavad nn töövõimetuslehti, halvimal juhul lahkuvad töölt. Suur töökoormus ei võimalda tööpingetest end välja puhata ja nii teeb kohtunik tööd oma tervise hinnaga.

Järgnevalt toon ära Tartu Maakohtu kohtunike arvamused eelnõule.

Kohtusüsteem vajab reformi

Eelkõige on küsimus sellest, kas kohtusüsteem veab kavandatavad muudatused selle vääriliselt välja. Kui sellele küsimusele vastust otsides mõelda tagasivaates kohtute seaduse varasematele muudatustele, siis senini on kohtusüsteem kõikide muudatustega kenasti hakkama saanud. Arvata on, et kohtusüsteem saab kenasti hakkama ka seekord.

Kavandatavate muudatuste idee ja mõte pole halb ja laiduväärt. Kohtusüsteem vajab reforme. Määratult suuremad võimalused kaasa rääkida, alates riigieelarvekönelustest kuni üksikkohtunikuni välja, kelle töökoormus peaks teiste kohtunikega võrreldes ühtlustuma. Tõrvaks meepotis näikse olevat tõsiasi, et muudatused on väga suured ja see ehk ongi põhipõhjus, miks see muudatus on tekitanud ja on tekitamas üpris suurt vastuseisu. Samas kui ajas tagasi vaadata, siis on sarnase idee realiseerumist juba väga pikalt oodatud, et kohtud ministeeriumist lahti siduda ja anda kohtule iseotsustamise võimalus.

Kohtusüsteemi tuleb usaldada ja kavandatavad muudatused vääriliselt vastu võtta ja kõik uued pakutavad võimalused ära kasutada selliselt, et uuest kohtuhalduse mudelist oleks ka kohtunikele ja kohtusüsteemile kasu, selle plussid väärtustada. Võimalikud tekkida võivad miinused tuleks lahendada tervest mõistusest ja otstarbekohasusest lähtudes ning see on ju ka kohtu/kohtute/kohtunike endi otsustada, kuidas need põhimõtted tegelikkuses paika panna ja juurutada ning kui juurutada, kui palju sealt läbi tuleb sellist, mis oleks miinusmargiga (näiteks erinevate kohtumajade vahel sõitmine).

Kohtute liitmine ei ole põhiseaduspärane

Dr iur J. Jäätma analüüsist nähtuvalt ei ole kohtute liitmine põhiseaduspärane, sest põhiseaduses on keeld luua ühte maa-, ühte haldus- ja ühte ringkonnakohtut¹. Riigikohtunike enamus on avaldanud samuti seisukoha, et põhiseaduses maa-, haldus- ja ringkonnakohtute puhul kasutatud mitmuse vorm ning viide kohturingkondadele võib viidata soovile luua detsentraliseeritud juhtimismudeli ja territoriaalse alluvusjaotusega kohtusüsteem.

Kohtunike sisemise sõltumatuse piiramine on PS § 146 ja § 147 lg-ga 4 vastuolus:

- **Eelnõus sisaldub ettepanek**, millega võetakse nelja maakohtu kohtunikest koosnevalt üldkogult ära pädevus otsustada iga aasta kollegiaalselt kokkuleppel, kes, mis ulatuses ja millist liiki asju lahendab ja millele spetsialiseerub. Üle-Eestilisele kohtu eestseisusele antakse ulatuslik pädevus otsustada, millist liiki asju kohtunik lahendab, samuti pädevus tõsta kohtunik tema tahte vastaselt ühest osakonnast teise või määrata mõnda menetlusgruppi. Kohtutelt võetakse senine pädevus luua täiendavaid spetsialiseerumisi.
- **Eelnõus sisaldub ettepanek** kohustada kohtunikku arutama kohtuasju üle Eesti reisides kõigisse kohtumajadesse ja võtta kohtunikult ära senine õigus keelduda teise maakohtu kohtumajades asju arutamast. Kohtuniku alalise teenistuskoha seos kohtumajaga on näiline.

Eelnõu koostaja tellitud analüüsi järgi saab eelnõu olla põhiseaduspärane vaid tingimusel, et sellega tagatakse igaühele õigusemõistmise kättesaadavus ebamõistlike pingutusteta ning et kohtusisesed kohtuasjade jagamise mehhanismid kindlustaksid kohtuniku sõltumatuse õigust mõistes². Eelnõuga ei ole need tingimused täidetud. Eelkõige kohtute seaduse³ (KS) §-de 9¹, 10, 11¹ lg 2 ja 36¹ muudatused **riivavad ebaproportsionaalselt kohtunike sisemist sõltumatust** üldkogude pädevuste äravõtmise kaudu. Otsustusõigus antakse eestseisusele, mis koosneb kohtu esimehest ja tema nimetatud isikutest.

Eelnõus sisalduvad ettepanekud on kaks tüüpilist viisi, mida rakendati tulikate kohtunike vastu Poolas⁴. Eelnõu järgi saab soosingus mitte olevale kohtunikule määrata

¹ Dr iur J. Jäätma. Kohtute ühendamise põhiseaduslikust probleemist. Internetis:

<https://www.err.ee/1609684337/janar-jaatma-kohtute-uhendamise-pohiseaduslikust-probleemist>

² Dr P. Pikamäe, A. Mõttus, A. Laurand. Väljatöötamiskavatsuse Kohtunike töökoormuse ühtlustamine, asendukohtunike ametisse nimetamine, kohtunikele lisatasu maksmise võimaldamine jt ettepanekud kohtute töö efektiivsemaks muutmiseks põhiseaduspärasuse analüüs, lk 16. Internetis: https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2025-07/VTK_po%CC%83hiseaduspa%CC%88rasuse_analu%CC%88u%CC%88s_lo%CC%83plik.pdf.

³ Kohtute seadus (KS) – RT I, 14.03.2025, <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032025024?leiaKehtiv>. Vt ka Dr J. Jäätma. 05.11.2025. Veel kord sellest, kas Eestile on kombeks üks kohus korraga. Riigioiguse sihtkapital. Riigioiguse blogi: <https://www.akadeemia.ee/riigioiguse-sihtkapital/riigioiguse-blogi/>.

⁴ Rahvusvahelisele Kohtunike Ühingule (IAJ) esitatud Poola Raport. Justice under pressure – repressions as a means of attempting to take control over the judiciary and the prosecution in Poland. Years 2015–2019. Üksikjuhud lk 75 jj. Internetis: <https://www.iaj-uim.org/iuw/documenti/report-on-the-repressions-on-the-judiciary-during-the-last-five-years-in-poland/?wpdmdl=152487&refresh=691a4975508d61763330421>.

spetsialiseerumisega eriliselt nürid või kurnavad kohtuasjad ja viia teda tema nõusolekuta üle ühest osakonnast teise, et ta peaks lahendama kohtuasju, mis eeldavad eriteadmisi täiesti uues valdkonnas. Näiteks saab tsiviilkohtuniku määrata tema nõusolekuta aastakümneteks registriasju või sundlõpetamisi lahendama. Pankrotikohtuniku saab kohustada edaspidi vaid tööõiguse asju lahendama. Süüteokohtuniku saab tema nõusolekuta määrata tegelema vaid asenduskaristuste või liiklusväärtegudega. Tülika halduskohtuniku paigutada vangide kaebuste lahendamisele keskendunud menetlusgruppi. Kohtuasjade jagamise korrale ei ole kriteeriume, määrav on eestseisuse soosing ning kohtunikul vaidlustamisvõimalused puuduvad.

Kohtunike seos kohtumajaga on näiline. Kohtunikult võetakse ära õigus keelduda asju arutamast teise kohtu tööpiirkonnas olevas kohtumajas. Isegi perekonnaasjade jaoks luuakse üle-Eestiline osakond, arvestamata isikliku ja vahetu ära kuulamise kohustusega. Perega Tallinnas elavale kohtunikule saab määrata üle Eesti hagita perekonnaasjad, eestkoste ja psühhiaatrikliinikusse paigutamise. Eri võimalustega on selliselt spetsialiseerunud osakonna loomist soovitatud sealjuures spetsialiseerumise analüüsis⁵. Kuivõrd kõik need kolm menetlust eeldavad kohtunikult lapse, vanemate, eestkostetava ja patsiendi ärakuulamist isikliku kohal viibimisega, reeglina mitte video teel⁶, eeldab see igapäevast liikumist üle Eesti. Tahtevastase ravi asjades on vajalik võimekust teha seda loetud tundide jooksul.

Kohtunik pole vaid ametnik, ta on ka ema, isa, vanavanem, tihti oma vanemate hooldaja. Olukorras, kus kohtunik peab ringi sõitma mööda riiki, ei ole tal näiteks võimalik täita kohustusi laste ees (lapse lasteaeda viimine/toomine, nooremate koolilaste kooli või huvialaringidesse viimine/toomine jms). Olukorras, kus kohtute töökoormuse ja kohtumenetluse kiiruse probleeme on võimalik lahendada muul viisil, on selline kohtute üle-pea-kaela ühendamine lubamatu ja toob ilmselt kaasa ka olukorra, et noorem generatsioon ei ole huvitatud kohtunikuks saamisest ja sellise töö tegemisest. Kodanike aspektis lähtudes on kohus juba tänasel päeval rakendanud videosilla võimalusi olukordades, kus see on mõistlik ja võimalik. Ilmselt on ka seda võimalik veelgi rohkem kohaldada, kuid see ei saa muutuda tavapäraseks kohtupidamise viisiks. Selleks, et kodanik tunneks, et teda koheldakse lugupidamisega, on vajalik enamasti kodanikuga vahetult kohtusaalis suhelda. Kui riik ei taha, et kodanikud võrduksid veel enam riigist, siis tuleks alles jätta vähemalt võimalus kohtus kohtuda kohtuniku kui riigi esindajaga.

Eelnõus piirdub kogu kohtunike sisemise sõltumatuse riive **põhiseaduspärasuse analüüs**⁷ kolme lausega, kus üksnes nenditakse, et sõltumatus ei ole kohtunike eelisõigus ega privileeg, vaid see teenib õigusriigi ning õigusemõistmist taotlevate ja sellele lootvate inimeste huve. Sõltumatus ei seisne kohtunike õiguses valida, mida ja kus lahendada. Riivel puudub legitiimne eesmärk, riive ei ole sobiv, vajalik ega proportsionaalne. Seni on endiselt ebaselge, millist probleemi eelnõuga lahendatakse.

Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on leidnud, et kohtunikel peab olema sisemine sõltumatus, sealjuures organitest, kes korraldavad kohtuasjade jagamist⁸. Samal seisukohal ollakse ka Ministrite Komitee soovitustes⁹. **Veneetsia Komisjon** on leidnud, et kohtuasjade jagamine

⁵ Tartu Ülikool (2025). Esimese astme kohtu kohtunike ja kohtujuristide spetsialiseerumise analüüs, lk 33–34. Internetis: [Lõppversioon Esimese astme kohtunike spetsialiseerumine](#).

⁶ Riigikohus ei ole pidanud võimalikuks ärakuulamist video teel kohtuasjades: 21.04.2021, [2-20-11920/32, p 12.2](#); 23.04.2021, [2-20-10639/48, p 13.2](#); 27.05.2021, [2-20-17226/30, p 11.1](#); 20.10.2021, [2-21-2210/32, p 15.1](#); 10.11.2021, [2-20-18321/28, p 15](#); 12.11.2021, [2-21-5865/32, p 15](#); 17.11.2021, [2-21-3613/28, p 13](#).

⁷ Kohtute seaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse (kohtukorralduse muudatused) eelnõu (eelnõu) seletuskiri, lk 80.

⁸ EIKo *Parlov-Tkalčić v. Croatia*, p 86–89. Internetis: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96426>. EIK on rõhutanud, et ükski kohtureform ei peaks kohtuvõimu ega selle organite sõltumatust õhnestama. EIKo *Gumenyuk and Others v. Ukraine*, 22.07.2021, p 43; EIKo *Grzeda vs. Poola*, 15.03.2022, p 323.

⁹ Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitude järgi peavad kohtunikud saama tegutseda ilma kohtusüsteemi enda asutuste otsese või kaudse mis tahes piiranguteta, sobimatu mõju, surve, ähvarduste või sekkumiseta.

hõlmab kaalutlusõigust, mida võidakse kuritarvitada kohtunike survestamiseks, koormates neid liiga paljude kohtuasjadega või jagades neile ainult vähemtähtsaid kohtuasju¹⁰.

Legitiimne eesmärk ei ole kulude kokkuhoid ega kohtute tõhusus tänapäevase ja kollegiaalse juhtimissüsteemi loomisega. **Eelnõu koostaja tellitud finantsanalüüsis¹¹ on leitud, et** kõik kavandatud muudatused netomõjus toovad süsteemile kaasa **täiendavat finantskulu**. Kohtute liitmine ei hoia seejuures kulusid kokku, arvestamata on digilahenduste kulu, ainuüksi mille jaoks on eelnõu järgi vaja 500 000 eurot¹². Arvestamata on kohtunikele hüvitatav üle Eesti sõitmise hüvitised, aja- ja ressursikulu, kui kohtunikud peavad hakkama pidama istungeid üle Eesti ega või keelduda asja arutamast teises maakohtu kohtumajas üle Eesti (KS SE § 11¹ lg 2).

Juhtimisanalüüsis¹³ leiti üheselt, et eelnõus pakutud juhtimismudel on demokraatliku riigi kohtusüsteemile olemuslikult sobimatu. Kohtunike võimalus juhtimisotsuseid ja kohtu töökorraldust mõjutada saaks võrreldes tänasega olema väga piiratud ning see ei sobi kokku professionaalse organisatsiooni toimimise loogikaga. Ükski muu demokraatlik õigusriik nii tugevalt managerialistlikku kohtuasutuste juhtimise mudelit täna ei kasuta. Rangelt tsentraalsele juhtimisele allutatud struktuur on ka oluliselt vastuvõtlikum potentsiaalsele politiseerimisele või muul viisil kallutamisele ning võib ohtu seada kohtunike sõltumatuse. Ka hilisemas **juhtimisanalüüsis¹⁴ on leitud, et reform, mis keskendub vaid struktuurile, ei pruugi lahendada süsteemi tervikprobleeme, vaid võib luua hoopis uusi riske.** Leiti, et edukuse eelduseks terviklik lähenemine, mis arvestab nii funktsionaalset efektiivsust, juhtimiskoormust kui ka kultuurilist identiteeti.

Legitiimne eesmärk **ei ole** võimaldada kohtunikele **suuremat valdkonnasisest spetsialiseerumist**. Eelnõus pakutud meede **ei ole selleks sobiv ega vajalik**. Kohtunikel on praegu ulatuslikud võimalused spetsialiseeruda, eelnõuga kitsendatakse võimalusi, võttes maakohutelt võimalus täiendavaid osakondi luua (KS § 10 lg 2), andes samas üle-Eestilisele kohtute eestseisusele pädevus paigutada maakohutunik endale sobivasse osakonda, tuua ta tema tahte vastaselt teise osakonda üle või paigutada ta osakonna sees menetlusgruppi (KS SE § 36¹).

Spetsialiseerumine spetsialiseerumise pärast, ei too mingit positiivset tulemust. Spetsialiseerumine nii väikeses riigis nagu Eesti, on nõ kahe teraga mõök. Tõsi, mida rohkem on kohtunik konkreetset liiki asjadele spetsialiseerunud ja end koolitanud, on tema lahendite kvaliteet ilmselt kõrgem. Samas ei tohi välja kujuneda olukord, kus teatud liiki asju lahendab näiteks üle Eesti kolm kohtunikku. Nende seisukohad hakkavad domineerima ja kohtupraktikat kujundama ning pole kindel, et alati õiges suunas. Arvamuste paljusus viib pigem õigema kohtupraktikani. Mis puudutab alaealiste asjadele spetsialiseerumist, siis siin tuleb arvestada

Soovituste järgi on hõlmab ka õigust, et kohtuasjade jaotamine kohtus peaks toimuma objektiivsete eelnevalt kehtestatud kriteeriumide alusel. CM/Rec(2010)12 - Recommendation of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities (Adopted by the Committee of Ministers on 17 November 2010 at the 1098th meeting of the Ministers' Deputies) p-d 22 ja 24.

¹⁰ Euroopa Nõukogu Veneetsia Komisjoni 82 plenaaristung 12.03.2010 Raport kohtusüsteemi sõltumatuse kohta. I osa. Internetis: <https://rm.coe.int/1680700a63%20vt%20lk%2013-17>.

¹¹ AS PwCA. 30.05.2025. Kohtute struktuurimuudatuste finantsanalüüs. Tellija: Justiits- ja Digiministeerium Internetis: [PwCA_Kohtusüsteemi_struktuurimuudatuse_finantsanalüüs_lõpparuanne.pdf](#).

¹² Kohtute seaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse (kohtukorralduse muudatused) eelnõu seletuskiri, lk 88.

¹³ Dr K. Taro, Prof T. Randma-Liiv, Prof. K. Sarapuu. TalTech 2025. Kohtuasutuste ühendamine ja juhtimise ümberkorraldamine, lk 25. Internetis: [KohtuASUTUSTE ühendamine ja juhtimise Ümberkorraldamine](#).

¹⁴ PhD K. Jaakson. V. Valkiainen. Kaalutlused professionaalsete organisatsioonide struktuuri kujundamisel, lk 20. Tartu Ülikool, 2025 oktoober. Internetis: [Kaalutlused_professionaalsete_organisatsioonide_struktuuri_kujundamisel_TÜ.pdf](#).

sellega, et neid asju tuleb lahendada alaealisele lähimas kohtumajas, mis tingib selle, et kõigis kohtumajades peaks olema vähemalt üks alaealiste asju menetlev kohtunik.

Kehtiva õiguse järgi otsustab kohtu üldkogu, millisesse osakonda kohtunik kuulub ning kohtuniku nõusolekuta ei saa kohtunikku ühest osakonnast teise üle viia. Kohtu üldkogu on konkreetse maakohtu enda otsustuskogu, kuhu kuuluvad kõik selle kohtu kohtunikud (KS § 10). Kohtu üldkogu toimub korra aastas, kestab paar tundi ning seal määratakse **tööjaotusplaaniga**¹⁵ kindlaks kes, mis ulatuses ja millist liiki asju lahendab. Kohtunikud otsustavad ise, kas nad üldse soovivad spetsialiseeruda ning kui siis millele. Kohtute Infosüsteem annab kohtunikele spetsialiseerumiseks väga avarad võimalused ning iga aasta saab enda eelistust muuta. Näiteks on kohtunikul võimalik spetsialiseerumata välistada endale tööõiguse või registriasjade jagamine, keskenduda täielikult üksnes pankrotiasjadele. Paikkondlikele eripäradele saab reageerida kiiresti ning paindlikult.

Eelnõuga võetakse kohtutelt enesekorraldusõigus. Isegi kui üle Eesti kohtute ühendamine oleks otstarbekas, ei ole selle jaoks mingil viisil vajalik kohtunikest koosnevate üldkogudelt pädevuse täielik äravõtmine. Väljatöötamiskavatsusele antud tagasisides ja juhtimisanalüüsis on toodud **leebe mad meetmed eri piirkondade kohtunike töökoormuse ühtlustamiseks**, kogu kohtusüsteemis oleva ressursi paindlikkuse tagamiseks, kohtupraktikat ja menetlusaegade ühtlustamiseks ning kohtumenetluses osalejate võrdse kohtlemise tagamiseks. Kohtute ühtlane koormus on tagatud sellega, et kõik kohtud on 1,5 kordselt juba üle koormatud. Asjade ümberjagamine süsteemi sees seda ei muuda. Täita tuleb seaduses ette nähtud kohtunikukohad. Koormuse võrdsuse tagab Kohtute Infosüsteem, mis jagab asju automaatselt ja tasakaalustab koormuspunkte. Üleriigilise osakonna loomine perekonnaasjades ei ole mõeldav isikliku ärakuulamise tõttu, valdkonnapõhiste osakondade loomise asemel on ümarlauad.

Kohtuasjade jaotamiseks on kohtualluvuse reeglite muutmine, kohtualluvuse erireeglite määramine nagu seni (maksekäsk, eestkoste järelevalve, kinnistusosakond) on neist lihtsaimad¹⁶. Muutes kohtualluvuse reegleid ei viida menetlusosalist PS § 24 lg 1 mõttes seadusega määratud kohtu alluvusest teise kohtu alluvusse, nagu on leidnud ka eelnõu koostaja ise¹⁷. Kohtualluvuse reeglite muutmine oleks märksa leebem, ka menetlusosalise jaoks. Ebaselge on, kuidas peaks eelnõu olema kooskõlas seniste menetlusseadustike **kohtualluvuse reeglitega**. Kas plaanis on need kehtetuks tunnistada. Kui seda ei plaanita, jaotuvad kohtuasjad Eestisiselt nagu seni. Kui seda plaanitakse, ei ole menetlusosalise jaoks PS § 24 lg 1 mõttes¹⁸ mingil viisil ettenähtav, kus tema kohtuasja arutama hakatakse, kui asju jagatakse üle Eesti.

Kohtunikud, kes kohtureformi eelnõus toodud kujul ei toeta, teevad järgmised ettepanekud:

1. Jätkata kohtute haldusmodeli muudatustega (632 SE)¹⁹, tagades kohtutele piisav rahastus ja otsustusõigus eelarve kujundamiseks ning digilahendustesse investeerimiseks. Puudub igasugune põhjus menetleda koos kohtute haldusmodelit ja kohtute liitmist.

¹⁵ Kohtute tööjaotusplaanid 2025. Internetis: <https://www.kohus.ee/dokumendid-ja-vormid/kohtute-toojaotusplaanid>.

¹⁶ Vt ka Dr K. Taro, Prof T. Randma-Liiv, Prof. K. Sarapuu. TalTech 2025. Kohtuasutuste ühendamine ja juhtimise ümberkorraldamine, lk 26. Internetis: [KohtuASUTUSTE ühendamine ja juhtimise Ümberkorraldamine](#).

¹⁷ Vaata kohtute eelnõu seletuskiri, lk 78–80.

¹⁸ Vaata kohtureformi eelnõu seletuskiri, lk 78–80.

¹⁹ Kohtute seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (kohtute haldamise tõhustamine) 632 SE II. Teine lugemine katkestatud.

2. Mitte minna edasi kohtute liitmise (kohtukorralduse muutmise) eelnõuga. Kui see oleks hea lahendus, mis pärineks kohtunikelt endilt, ei oleks 95% kohtunikest selle vastu.
3. Kohtute töökoormust aitab vähendada ja kohtuasjade lahendamist oluliselt kiirendada kohtute infosüsteemi digilahenduste arendamine ja tehisarude kasutamise võimaldamine.²⁰
4. Maakohtute võimalikku ebaühtlast koormust saab tasakaalustada kohtualluvuse erireeglitega (olemas on juba maksekäsu osakond, eestkoste järelevalve, registriosakond), mis ei taanda maakohtu üldkogu pädevust olematuks ega riiva ulatuslikult kohtunike sõltumatust nagu eelnõus pakutud lahendused. Kohtunikel ei ole ebaühtlast töökoormust, seda tasakaalustab Kohtute Infosüsteemi algoritm automaatselt.
5. Viivitamatult tuleb täita 13 üle Eesti täitmata kohtuniku kohta ning kuulutada välja konkursid. Jätta välja muudatus, et kohtunike arv oleks seaduses nimetatud nii, et kohtus on „kuni 164 kohtuniku või „kuni 46 kohtuniku“. Kuni 164 kohtuniku on ka siis, kui kohtunikke on üks. See seab ohtu kohtute korralduse toimimisele.
6. Tuleb muuta menetlusseadusi kohtumenetluste tõhustamiseks ja asjade kohtu menetlusest välja viimiseks. Seejärel saab analüüsida kõigi osapoolte koostöös, kas ja millist reformi kohtusüsteem tegelikult veel vajab.

Rahvakohtunike institutsioon tuleks tervikuna ära kaotada

Eelnõus toodud muudatusettepanek soovitud tulemusi kaasa ei too. Peamiseks probleemiks on rahvakohtunike vahetumine/eemaldamine suurtes ja mahukates kriminaalasjades, mis on kaasa toonud asja arutamise otsust peale. Seega on rahvakohtunikud ennekõike n-ö riskiks aegumise ja mõistliku menetlusaja kontekstis.

Kogemus on näidanud, et mahukates kriminaalasjades kasutatakse erinevaid venitamistaktikaid aegumiseni või ka mõistliku menetlusaja möödumiseni. Seetõttu on alati kindlam ka taotleda rahvakohtunike osalemist, kuivõrd on mõnevõrra tõenäolisem, et asi jääb venima. Kui tegemist oleks nt raske isikuvastase kuriteo menetlemisega, siis tõenäosus, et süüdistatav üldse tahab rahvakohtunikke või et nende osalemine saaks takistuseks asja menetlemisel mõistliku ajaga, on äärmiselt väike. Abi ei pruugi olla ka mitmete varurahvakohtunike kaasamisest. Kokkuvõtteks: olukord, kus süüdistatavatel on valik, kas rahvakohtunikud osalevad või mitte, ei muuda suurte kriminaalasjade menetlemist kiiremaks. Muude kriminaalasjade menetlemisel aga rahvakohtunikud suuresti ka menetlemise kiirust ei suurenda.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Marek Vahing
kohtu esimees

²⁰ Eesti Päevaleht 11.11.2025. [Indrek Leppik: tehisarutad kohtunik on nagu hobusega kündev põllumees. Tehisarutad tuleb kohtutes kohe kasutusele võtta! - Eesti Päevaleht](#)